

ENYHÉBB IRÁNYZAT
A
BÜNTETŐJOGBAN.

ÍRTA:

DR. ESTERHÁZY SÁNDOR

kassai kir . jogakadémiai ny. r. tanár.

KOCZÁNYI és VITÉZ

M. KIR. GAZD. TANINTÉZETI KÖNYVKERESKEDÉSÉNEK BIZOMÁNYA

I.

Szerfölött felületesen ítélnék azok, a kik azt hiszik, hogy a mindinkább terjedő és általánosuló emberszeretet volt egyetlen okozója annak az enyhébb irányzatnak, mely a büntetőjog és büntető politika egész területén a jelen században uralkodik.

Kétségtelenül, a mint a keresztény felebaráti szeretet eszméjéből a természetes fejlődés útján egészen okszerűen támadtak a nagy francia forradalom szabadság, egyenlőség testvériség jelszavai: azonképpen ez az idea az általánosulás egyik legfőbb tényezőjévé kellett hogy legyen a büntetőjogra nézve is. Hisz a bűnös ember szeretete egyik legkimagaslóbb, lényeges alkotórésze a keresztény felebaráti szeretetnek; a kereszténység megszilárdulásával tehát előbb-utóbb be kellett következni annak az időszaknak, a mikor a büntetőjog tételei és intézményei is ehhez az eszméhez alkalmazkodnak. Nem is állíthatja senki azt, hogy e részben manapság elérkeztünk volna a végső határig,

mert igaza van D u m a s – f i l s-nek abban, hogy az emberszeretet a jövőben még óriási arányokban fog növekedni, sőt némelyeknél valósággal egész az őrjöngésig fog emelkedni.

Amde az emberszereteten kívül annak az elnézésnek melylyel a XIX-ik században a bűn tetteket az egész művelt világon megítéljük, van még két más, csaknem oly fő oka. Az egyik általános megrendülése az emberi szellemekben a társadalom éppen amaz alapintézményeinek, melyek eddig a legszilárdabb sarkkövekül szolgáltak; a másik az emberi természetnek, az embernek mint társaslénynek, a büntetettnek és büntetésnek, mint a társadalmi élet jelenségének, a büntetőjog szempontjából való tüzetesebb vizsgálata.

Jól mondja Bellamy¹⁾, hogy az emberek közönségesen alig is sejtik azt, hogy napról napra mily mértékben foglalnak tért szemünk előtt a s z o c i a l i z m u s tanai. Sokszor olyanoknak a gondolkodását is, a kik e forradalmi elméletektől oly távol állanak, mint az északi sark a délitől, tudtukon kívül szocialista eszmék színezik. A liberalizmus az egész vonalon megvalósulván, általában megszűnt eszménykép lenni. Az újabb nemzedék már szabad intézmények között növekedvén, első sorban többé nem a megelőző állapotokkal, a volt szolgálattal ha

¹⁾ Bellamy: Ein Rückblick aus dem Jahre 2000 auf das Jahr 1887. Leipzig, 1890. 29. 1.

sonlítja össze a főnálló intézményeket, hanem inkább azok hiányait bírálgatva, vágyaival még tökéletesebbek felé szárnyal.

A túlzók eszménye egészen és kizárólag a vörös szín, de az értelmiség legnagyobb zöme is, mely máskülömben szilárdan ragaszkodik a magán tulajdonhoz és a mai családhoz, ideáljait tudatosan vagy öntudatlanul legnagyobbbrészt a szocializmus eszmeköréből veszi. A társadalom föladatainak, a tulajdon szerzésének, megosztásának és használatának, a nő társadalmi helyzetének, az iskoláztatásnak stb. nem egy kérdésében, ennek az értelmiségnek a fölfogása határozottan a szocializmus felé hajlik. Mind szélesebb körökben kezdik elismerni azt, hogy jog a semmítésre, lézengésre, nem létezik¹⁾). Mintegy jogot kezdenek az emberek maguknak formálni arra, hogy lenézhessék azokat, a kik minden munka, fáradság, érdem nélkül jutnak milliókhoz, nagy befolyáshoz, kitűnő társadalmi helyzethez. Ezek a nagy vagyonokba belecsöppennek csak úgy szerezhetik vissza a teljes közbecsülést, ha mintegy a társadalmi vagyon le-téteményeseinek tekintik magukat és e helyzetüknek megfelelő kötelességeket teljesítenek.

Mindannyian kivétel nélkül elismerjük azt, hogy a mai gazdasági és társadalmi viszonyok egyáltalán nem kielégítőek és ha valamiképpen,

*) V. ö. Cathrein: Moralphilosophie, 1893. II. k. 62. 1.

talán egy csoda által, sikerülne birtokába jutnunk ama titoknak, hogy miképpen lehetne valósággá varázsolni a szocialista álmokat, úgy ez bizonyára legjobb megoldása volna mindazoknak a nehéz kérdéseknek, a melyek előtt ma tanács-talanul állunk. A közérzületet fejezte ki Casimir-Perier francia miniszterelnök, midőn legutóbb azt monda, hogy: „Erkölcseinket törvényeinkkel együtt reformálni kell. Az előítéleteknek el kell tűnniök. Az élet kiváltságosainak, azoknak, kik fölösleget élveznek, végre magasabb értelemben kell fölfogniok társadalmi kötelességeiket és rá kell magukat szánniok, hogy a közterheknek valamivel nagyobb részét vegyék magukra, hogy könnyebbítsenek azokon, a kik a kenyeret családjuk számára munkabérükből veszik meg.”

Egyre mind nyilvánvalóbb előttünk ma az, hogy azokban a jelszavakban, a melyekért egy század óta küzdünk, igen sok az üres alakiség és a legkevesebb a valóság. A mérsékelt elemek is tehát az eszmék tisztázására, tartalmassá tételére törekeshnek, mert üres frázisok ép oly kevésbé lehetnek a gyakorlati élet jelszavai, mint megvalósíthatatlan ábrándok. A gondolkodók legnagyobb zöme ma már nem pusztán a szabadságot, formális egyenlőséget, formális testvériséget akar, hanem a lehetőség határáig valóságosat. Sőt szívesen lemond az alakiságok egyrészéről a valóságért

és ezzel bizonyos tekintetben szakít a liberalizmussal, e részben túlszárnyalván azt és tagadhatatlanul a szocializmus felé közeledvén.

Hogy magában a tudományban miképpen hódít tért a szocializmus, hogy miképpen bukkanak föl a többek közt eszméi a magánjogban, a közjogban, a nemzetközi jogban, az egészen meglepő. Úgy hogy az ember hajlandó igazat adoi Bismarck ama mondásának, hogy: „A jövő a szocializmusé”.

II.

Mindazonáltal nem a fönnálló intézmények gyarlóságai és a tökéletesedés után való velünk született vágyakozás rendítette meg századunkban leginkább a társadalmi intézményeket, hanem a pozitivizmus, mely tagadhatlan uralkodó bölcselme a XIX-ik századnak. A reformatio óta a XVI. XVII és XVIII-ik században sorban megrendült az egyház, a királyság, a nemesség helyzete; századunkban a társadalmi forradalom még szélesebb körökre terjeszkedve, a tulajdon és a család intézményeit aknázza alá. E munkájában egyik leghatalmasabb támaszául kétségkívül a pozitivizmus szolgált.

Valamint minden embernek, azonképpen minden kornak is megvan a maga filozófiája, melynek tételeit a kortársak nemcsak könyvekből merítik, hanem önkénytelenül mintegy a

evezővel szívják magukba. Akármiképpen legyenek is ellenesei e rendszernek, nem tagadhatjuk, hogy a XIX-ik század élő bölcselete a Comte Ágosték filozófiája.

Mily sarktételekből áll pedig e rendszer? A többek közt először abból, hogy a pozitív módszer, azaz a tények közvetetten megfigyelésének módszere az egyetlen, mely a tudományokban általában, de különösen a filozófiában jogosultsággal bír. Éppen ezért másodsor, minden a mi az érzéseket meghaladja, az érzések által meg nem közelíthető, minden ami abszolút (Isten, lélek, önállat, járulék, lény, lét, lényeg, stb.), mint álmokép, káprázat, agyrém, az emberi tudás köréből végkép kirekesztendő.¹⁾

Nem ismerhetjük meg tehát ezek szerint semminek a lényegét, végső okait, csak külső színeit, sajátságait. Nem tudhatjuk hogy alapján mi a jog és mi a jogtalanság, mi a büntett és mi a büntetés, honnan ered és mi a végcélja mindezeknek, de főképp a mi ránk nézve itt a legfontosabb, nem tudhatjuk azt, hogy mi az igazság (justitia), mi igazságos és mi nem az.

Nincs tehát egyetlen oly társadalmi intézmény sem, melyről ez alapon meg lehetne mondani azt, hogy igazságos-e az vagy sem, mert

¹⁾ L. Gruber: August Comte, der Begründer des Positivismus, 1889. 3. 1.

az abszolút igazságosság mindörökkre el van rejtve az ember tekintete elől.

Nem volt még elmélet, a mely oly erővel bírt volna egyetlen társadalmi intézménynek a megingatására, mint a mily mértékben alkalmas ez a tan minden társadalmi intézménynek a megrendítésére. Az újabb korban hatalmas volt a lelkiismeret szabadságának tana, a Rousseau-féle társadalmi szerződés elmélete, az egyik az egyház, a másik a királyság ellenében, de következményeiben százszorta hatalmasabb a pozitívizmusnak az a ténye, hogy az igazság eszméjét általában kivonja a társadalmi intézmények alól. Mert nem mérhető ezután az intézményeket az abszolút igazság követelményeihez, az időleges hasznosság, célszerűség lesz a legfőbb kritérium.¹⁾ Az igazság alkotásai a hasznosság intézményeivé válnak, és ezzel a közfelfogásban a jogok és intézmények ellen törő bűncselekmények jelentősége is egészen megváltozik.

Mert nyilván más az, ha valaki az igazságot sérti és ismét más az, ha a hasznosság, célszerűség ellen vetkezik. A pozitívizmus talán állva nem mondhatja meg senki azt, hogy

¹⁾ A jogról magáról is ez úton csakugyan beválik, hogy az semmi egyéb, mint »az erőszak politikája«. Ihering: Zweck im Recht, 2-ik kiadás, I. k. 249. 1.

vajjon a magán tulajdon vagy ellenkezőleg a teljes vagyonszövetség; az egyenjúság vagy ellenkezőleg a nöközösség; az állami mindenhatóság vagy ellenkezőleg az egyéni szabadság; a demokrácia vagy az arisztokrácia igazságos-e? Senki e kérdésekre nem felelhet; lehet hogy igen. de ép úgy lehetséges az, hogy nem.¹⁾ A ki tehát lopás, rablás, sikkasztás által sérti a magán tulajdont, házasságtörést követ el, vagy másként, alapintézményeiben támadja meg a demokratikus államot, ép oly mértékben lehetséges, hogy igazságosan cselekszik, mint a mily mértékben lehetséges az, hogy igaztalanul. Senki se döntheti el végérvényesen azt, hogy elvégre kinek van igaza, a tolvajnak-e a ki lop, vagy ellenkezőleg a bírónak, a ki őt ezért elítéli.

Valóban, a szoros értelemben vett igazság eszméjének ilyenén kivonása a társadalmi intézmények alól az, a mi leginkább megrendítette a modern társadalmi intézményeket és a minek egyik szükségképpen való következése kellett hogy legyen az enyhébb elbánás azokkal szemben, a kiket gonosztevőknek hiszünk és nevezünk, de a kikről valósággal ez alapon nem tudhatjuk azt, hogy tényleg azok-e vagy sem.

A büntető igazságszolgáltatás ugyan e kétegyenleken egészen fönn nem akadhat, mert végre is élnünk kell, büntetés nélkül pedig a társa-

¹⁾ V. ö. Pikler: Bevezető a jogbölcseletbe, 1892. XV. 1.

dalom fönn nem állhat.¹⁾ Ám hovatovább nem annyira büntető igazságszolgálatát szoktuk gyakorlunk, mint inkább társadalmi védekezést a büntetés által, a mely védekezésnél vezérlő eszme a hasznosság, célszerűség. Az igazság fölött való hamleti töprengésnek következése az, hogy a büntetés kényszerű és mégis bizonytalan vállalkozásában mintegy lelkiismeretünket megnyugtató, mindinkább csak akkor és ott büntetünk, a hol az föltétlenül szükségesnek mutatkozik és haszna szemmel látható. Ez az egy eredmény noha megoldhatatlan kételyekből, tehát gyarlóságból származik, ha túlzásokra nem fajul, részben jó és részben rossz, mint a hogy az Alkotó bölcs rendelkezése szerint a világon sok rosszból jó is származik, sőt a rothadó tetemekből is virágok fakadnak.

Az igazi veszedelem azonban az alapeszmében van, melyből ez eredmény származik. Mert, a helyzet ez: Legelőbb is a mióta a múlt században szakítottunk az Isten nevében való büntető igazságszolgáltatással, magának a büntető hatalomnak az igazolására se sikerült még oly alapot találni, a melyben általánosan mindenki megnyugodnék. A legkülömbözőbb,

¹⁾ Bármily különbözőképpen ítélik is meg a büntetett és a büntetés természetét, abban mindenki egyetért, hogy a büntetés a társadalomra nézve élet-szükség. V. ö. L o m b r o s o: L'uomo delinquente, 1876. 204. 1.

ellentétes büntetőjogi elméletek állanak fönn egymás mellett. A szellemekben tehát mindezek ideig maga a büntető hatalom is inog. A mire mégis leginkább támaszkodhatik, az az a senkitől kétségbe nem vont tapasztalati tény, hogy büntető hatalom és annak gyakorlása nélkül a társadalom fönn nem állhat. E tény azonban, mint okozat, nyilván maga is magyarázatra szorul, megfejtésénél pedig már eltérők a vélemények. Másodszor: arra a kérdésre, hogy mi büntett, mily cselekmény érdemel büntetést, mi a büntetés, a század uralkodó bölcselme egyszerűen a maga *ignoramus et ignorabimus*-ával felel. A tudomány megmondhatja e világnézet szerint azt, hogy bizonyos kitűzött cél miképpen érhető el, milyen hatással lesz megvalósulása, mily eszmény fog tényleg diadalra jutni, de a célt kitűzöttnek kell vennie. A tudomány képtelen bebizonyítani azt, hogy mily végcélt kell a büntetés elé tűzni, mily cselekmények felelnek meg az örök igazságnak és mily cselekmények ellenkeznek azzal. A tudomány csak akkor bizonyíthatja be, hogy valahogyan kell cselekedni, ha bizonyos cél már adva van¹⁾ Be lehet tehát a tudománynak bizonyítani azt, hogy a magán tulajdon ellen törő lopás a mai társadalmi renddel ellenkezik, de nem bizonyíthatja be a tudomány azt, hogy vájjon maga a mai társadalmi rend megfelel-e az igazságnak és hogy éppen

^{*)} V. ö. Pikler: id. h.

ezért föltétlenül védelmezendő-e vagy sem. Végelemzésben tehát ez alapon nem lehet eldönteni, hogy az-e a tolvaj, a ki másnak birtokából vagy bírlatából annak beleegyezése nélkül idegen ingó dolgot elvesz vagy ellenkezőleg a mint P r o u d h o n¹⁾ állítja, tolvaj a tulajdonos.

Harmadszor: a maga határozatlanságában ekképpen tépelődő közfelfogást azután minden eszközzel a maga részére igyekszik hajlítani a háborgó szocializmus. Ez nem töpreng semmiféle kételyeken, hanem az élet pozitív nyomorára, számtalan igazságtalanságára, mint gyakorlati argumentumra hivatkozva, szenvedélyesen vitatja a maga igazait.

És az alapjaiban megrendült társadalmat pillanatra csakugyan megszállja a kétely, hogy büntesse-e azt, a kit lopással vádolnak vagy ellenkezőleg azt tekintse tolvajnak, a kitől lop-tak. A midőn pedig a parancsoló szükség nyomása alatt végezetre belátja, hogy a büntetés elől mégis ki nem térhet, legalább enyhíti lép-ten-nyomon a büntetéseket, nem annyira erényből, mint inkább gyarlóságból.

¹⁾ Érdekesek a P r o u d h o n szavai: »A tulajdon lopás! Ezer év alatt két ily igaz mondás se terem, mint ez. Nekem e világon nincs egyéb tulajdonom, mint a tulajdon fogalmának e meghatározása, de ez értékesebb nekem, mint a Rotschildok milliói és hajlandó vagyok azt hinni, hogy e mondás értelmét Lajos Fülöp uralkodása alatt már meg fogják érteni.

III.

A mint az előrelátható volt, bekövetkezett immár az az időpont, a mikor oly férfiak is mint Liszt és elvtársai, a kiket bizonyára legkevésbé lehet e kérdésben elfogultsággal vádolni, szükségesnek találják fönnen hangoztatni azt, hogy a büntetőjogban vezérszerepre nem az orvosok, szociológusok és statisztikusok, hanem a büntetőjogászok hivatvák, ezek föladata a büntetőjog tudományának megteremtése, fejlesztése és átszarmasztatása és nem amazoké.¹⁾

Bizonyára sajátságos jelenség az, a mikor egy tudomány ellen egyik sokáig becézett segéd tudománya egyszerre föltámad és lépésről-lépésre tért foglalva, azt egészen a magauralma alá igyekszik hódítani. Pedig ez történik szemünk előtt a természettudományok és a büntetőjog között. A büntetőjog ma már alig tud elég hatalmasan védekezni a természettudományok áradata ellen; azokkal szemben tagadhatatlan függésbe jutott.

Ám a magunk részéről egyáltalán nem féljük összeomlástól a büntetőjogot, nem irtózunk egy bizonyos határig a természettudományoktól való függésétől és bizton hiszszük, hogy mindé küzdelmekből egy szilárd természettudományi alapon nyugvó hatalmas büntetőjog fog egykor kibontakozni.

¹⁾ Liszt: Lehrbuch d. d. Strafrechts. 1892. 6. 1.

Tekintettel arra, hogy e kérdés egyike a mai büntetőjog legfontosabb és legvitatottabb kérdéseinek és összefügg a földadattal, melyet magunk elé tűztünk, szükségesnek látjuk e vélekedésünket részletesebben megokolni.

A tudományok előhaladásának fő vonásai-
ban ma is még mindig a *No vu m Organum* ¹⁾

*) Hiszszük, hogy az, a ki az emberi gondolkodás remekeit forgatta, először mindig bizonyos meglepetéssel fogja a *No vu m Organum*-ot olvasni. Mert oly gondolatok, melyek egy egészen új filozófiai rendszer alapjául szolgálhatnak, e műben egyáltalán nincsenek. Az inductiót a gondolkodásban nyilván nem *Bacon* találta föl; oly régi az, mint maga az emberi gondolkodás. A hatalmas képzelőerő, mely e mű lapjain ragyog, nem kölcsönözhetett annak világtörténeti jelentőséget, mert a fantázia egymagában *t u d o m á n y o s m u n k á t* sohase tehet világtörténeti jelentőségűvé. A figyelmeztetés bizonyos hasonlatokra, melyek a dolgok között észlelhetők, igen szép, de nem ez a tudomány fő feladata. Más az tehát, a mi e műnek és szerzőjének kétségtelen halhatatlanságot biztosított. Kitűnő ismerete a tudományok ama nagy épületének, melyet tizenhat keresztény század az óvilág romjain és alapjain magasra emelt: ez *Bacon* koszorújában az egyik babér. Végig járta százada iskoláit. Ismerte *Socrates*-t, *Platón*-t, buzgón olvasta *Arisztotelészt*; végig nézett az arabs és a zsidó bölcselőkön; átment a szentatyákhoz, az egyház doktoraihoz; forgatta a jogtudósokat és mivel szokásban volt mindé tudományok közé egy szemer természettudományt keverni, bizton tájékozta magát a reáltudományok állapotáról is. A történelemből

a programja, a melytől eltérni nem lehet anélkül, hogy a tudományok ez eltérésnek jelentékeny kárát ne vallanak. E program szerint pedig először: a reáltudományok, a természettudományok művelése ez idő szerint a fő feladat, mely a többi tudományok művelésének határozottan elébe helyezendő; és másodsor: a természettudományoknak a lehetőség határáig minden más tudomány körébe is be kell lépniök, hogy azok részére eddig nem létező szilárd, reális alapot teremtsenek.

A XVI-ik században a theologia haladásában századokkal megelőzte a világ folyását; királyi palota volt a többi tudományok viskóihoz képest. A filozófiát ellenben biztosan művelni a reáltudományok koldus-alapjain nem lehetett. Ma is három század múltán még mindig legfőképp a természettudományok, az orvosi tudomány óriási fejlődését kell óhajtánunk, hogy teljesen ismerve az ember fizikai természetét, szervezetedesokat tanult és a midőn mindenekkel társalogva, mindenek fölé emelkedett, világos tekintettel, biztos kézzel jelölte meg a hiányokat és az előnyöket. Itt egy semmiség, ott gyöngé az alap, deszka az épület, itt egy helyes észrevétel, ott egy nagy gondolat, mely méltó arra, hogy az öröklét lapjaira jegyeztessék. Királyi önérettel rendezte, mérlegelte az ismereteket és gondolatokat és a mikor mindeneket számbavéve, az emberi gondolkodás nagy számláját és a tudományok előhaladásának programját az ahhoz értők elé terjesztette, ezek a bámulat tapsaival jutalmazták.

nek működését, leelőbb is lássuk, mit szolgáltatnak az érzékek gondolatainkhoz, mily természetűek ismereteink, alkotjuk-e vagy csak másoljuk a képeket, mikép közvetíti akaratumk elhatározásait az idegrendszer stb. Azután a test lényegének megismerése és ezer más nagyfontosságú kérdése a filozófiának, az erkölcsi tudományoknak, mind a természettudományok nagyarányú előhaladását föltételezi.

A deductió segítségével hús századon át sok nagy gondolatot halmoztak össze az emberek; senki se tagadhatja ezt, a ki régi könyveket valószággal olvasott és nem állapodott meg egyszerűen az újabbkori írók üres ócsárlásainál. Mindenütt az általánosságoknak ép oly mély, mint emelkedett fölfogásával találkozunk. De mindent a priori törekedvén elhatározni; szerfölött felületesen ítélték, meg a részleteket: és sokat tévedtek ott, a hol a priori okoskodni nem lehet.

Ezért ítélték sok tekintetben hibásan az emberről ép úgy valamint a természet egyéb dolgairól is. Az anyagiakból keveset és azt is csak hiányosan ismervén, e kevésből mégis mindenre kiterjedő általános szabályokat vontak le. Ez volt filozófiájuk legnagyobb gyöngesége. Három század elteltével a posteriori szerzett ismereteink ma sem érték utol az a priori szerzett ismereteket. Hogy az egyensúly a tudományok közt helyreálljon, ma is a természettudományok művelése a fő feladat. Az anyagi

természet dolgait és törvényeit a legapróbb részletekig pontosan megismerni, az emberi tudást ekképpen kiegészítve biztos alapra állítani: csak ez a gondolat újíthatta meg a tudományokat.

Ez a gondolat pedig a maga teljes erejében és világosságában csak a Bacon elméjében gyúlt szövétnekké. Mindenben egy rendkívüli elme éleslátása és tájékozottsága tárul elénk. Legfelül helyezi a theológiát, mint az élet vezérét, mely az öröklét felé kalauzol és így szól; A theologia filozófia nélkül semmit sem ér. Először meg kell ismernünk az Istent, hogy azután hozzá fordulhassunk. A filozófia, az erkölcsi tudományok a természettudományok nélkül kellő alapossággal nem művelhetők, szükséges tehát; hogy mindenekelőtt a legszélesebb körű, alapos ismeretekre törekedjünk minden eszközzel e téren.

A tudományok fejlődésének e századokra szóló természetes programja szerint, melyet Bacon állított föl vagy helyesebben: fejezett ki, előbb-utóbb múlhatatlan be kellett következni annak az időszaknak, a mikor a természettudományok belépnek a büntetőjog területére is.

Mert a büntetőjognak ép úgy szüksége van a szilárd természettudományi alapra, mint a többi tudományoknak. Téved az, a ki azt hiszi, hogy merőben anyagi, fizikai törvények uralkodnak a büntetőjog fölött s e tévedését előbb-utóbb kérlelhetetlenül megcáfolja az élet; de hasonlóan

téved az is, a ki úgy vélekedik, hogy az anyagi természet törvényeinek semmi jelentőségük sincs a büntetőjogban, mert hibásan fogja föl ekként az ember természetét, testből és lélekből alkotván a bűnös ember.

Igaza van azért jeles hazai tudósunknak dr. F a y e r László úrnak, a midőn „Determinizmus a büntetőjogban” című értekezésében¹⁾ azt mondja, hogy: „Most a természettudomány a maga áradatával jórészt elborította a büntetőjog területét. Ha sikerül az áradatot visszavezetni saját medrébe, a területünkön maradó iszap a talaj termékenyítésére kétségtelenül nagyon jól lesz értékesíthető”. Csakhogy a mily bizonyos egyrésztől az, hogy ez az áradat a zavaros vizek lefolyása után egykor visszater a maga medrébe, ép oly bizonyos másrésztől az is, hogy ez a visszaterés nem egyhamar fog bekövetkezni. Ellenkezőleg a közel jövőben ez az áradat, még sokkal nagyobb területeket fog elborítani. Mert mindnyájan élénken érezvén a természettudományi igazságok szükségét és fontosságát a büntetőjogban, mivel ma csak a tapogatózás, kísérletezés határvonalánál állunk, ez idő szerint nem a visszavonulás, hanem éppen az újabb próbálkozások megsokasodása várható.

A kor tehát a melyben élünk, a büntetőjogra nézve a természettudományi túlkapások,

¹⁾ Jogtudományi Közlöny, 1893. évf. 314. 1.

túlzások idősza, midőn fölötte kevés igazság állván csak határjelzőként útját a természettudományi fantáziának, az beláthatatlan térségeken korlátlanul csapong. Csak ha kimerítő inductió alapján sikerül majd oly természettudományi tételeket fölállítani, melyek minden oldalról kiállják a szigorú tudományos bírálatot, csak akkor remélhető e korlátlan csapongás megfékezése. Ám ez, számbavéve az eddig elért eredményeket, a közel jövőben alig remélhető. Miért is nem marad más hátra, mint tudatában annak, hogy az embernek sokszor betegségeken kell keresztül esni, hogy állandó jó egészséggel bír-hasson és bajokon kell átlábalni, hogy nyugodtan élhessen, egy szebb jövő reményében türellemmel nézni ezeket a túlkapásokat, túlzásokat.

IV.

A természettudományi irány uralomra jutása a tudományban, a mint szülte általában a pozitivizmust, ép úgy eredményezte azt, hogy az emberi természetnek, a társadalmi életnek törvényei ez alapon tüzetes vizsgálódás tárgyává tétettek.¹⁾ A büntettes egyéniségének, a büntett-

¹⁾ Az átalakulást a XVIII. században így jellemzi Taine: »A történelemben, lélek- és erkölcsstanban s a politikában a múlt század (a XVII-ik) gondolkodói Pascal, Bossuet, Descartes, Fénelon, Malebranche; Labruyère még dogmákból indul-

nek és büntetésnek, mint a társadalmi élet jelenségének ilyen vizsgálata pedig egyik fő-tényezőjévé lett az újabb korban az enyhébb büntetőjogi irányzat meghonosulásának.

Régi nagy igazság az, hogy velünk született jó és rossz hajlandóságaink, a nevelés, a melyben részesültünk, a viszonyok, a környezet a melyben élünk, akaratunk szabadsága mellett is mind többé-kevésbé befolyásolják elhatározásainkat. E régi nagy igazságnak tudományos megvilágítása és részletezése, általános elismerése és a büntetőjog terén való érvényesítése kétségtelen egyik főoka annak, hogy általában enyhébben ítéljük meg a büntetetteket.

Valóban a kriminológia és a poenologia napjainkban azok közé a tudományok

tak ki, a ki olvasva megérti őket, be fogja látni, hogy álláspontjuk előre meg volt határozva. A vallás az erkölcsi világról teljesen bevégzett elméletet adott nekik; ez alattomban értett vagy nyíltan kifejezett elmélet szerint vázolják az embert és észrevételeiket az előre fölvetett jelleghez alkalmazzák. A XVIII. század irói megfordítják az eljárást: ők az emberről és környezetéről beszélnek, az ő nézetök szerint a lélekről, annak eredetéről, rendeltetéséről szóló végkövetkeztetések csak ezután jönnek és nem a kinyilatkoztatástól, hanem mindenben attól függnék, a mire az észlelet tanít meg. Az erkölcsi tudományok elválnak a hittudománytól és folytatás gyanánt a természeti tudományokhoz csatlakoznak«. A jelenkori Franciaország alakulása, 1881. I. k. 274. 1.

közé tartoznak, melyeket a tudósok a legkiválóbb szeretettel műveinek és a melyeknek küzdelmei és eredményei leginkább érdeklik a művelt közönséget. A kriminológia tudományosan vizsgálja a büntettnak, mint a társadalmi jogrend ellen törő cselekedetnek külső jelentkezését és e jelentkezésnek a tényekből kimutatható belső okait. A poenologia a büntetésnek, mint a büntett leküzdésére szolgáló eszköznek külső tényleges alkalmazását és a tényekből megállapítható hatásait kutatja.¹⁾

Mind a két tudomány érdekében alkalmaz-
 zák az egyesek megfigyelésének és a tömegek észlelésének (statisztika) módszerét. Igen sokat foglalkoztak az újabb időben a büntettesek anatómiájával és fiziológiájával. A gonosztevők agyvelejének és koponyaalkatának vizsgálatából indult ki a Lombroso alapította és az ő és a Ferri és Garofalo vezetése alatt álló büntető-anthropologiai iskola. Folyamatban van körülmenyes vizsgálata annak, hogy a gonosztettek szempontjából mily hatással van az emberre az éghajlat, a vallás, műveltség, táplálkozás, iszákosság, átöröklés, életkor, nem, polgári állás, foglalkozás, nevelés, betegség, rossz példa, tétlenség, szegénység, nyomor, politikai viszonyok, rossz kormányzat, háború, kivándorlás stb. A bűnügyi statisztika adatai alapján szociológiai felfogása keletkezett a büntettnak, mely a bűn-

¹⁾ L i s z t: Lehrbuch d. d. Strafrechts, 1892. 3.1.

lettet részben vagy egészen a társadalmi viszonyokra vezeti vissza.

Természetes, hogy — mint Liszt helyesen jegyzi meg — a föladatok ma még csak ki vannak tűzve, a megoldás legnagyobbbrészt csak megkíséreltetett. Az e kérdésekkel foglalkozó munkákat, a többek közt Lombrosónak a gonosztevő asszonyról írt és újabban megjelent „La donna prostituta e delinquente” című hires művét¹⁾ is olvasva, egyenesen szájalmas

¹⁾E munkának megbízhatatlanságát, ötletszerűségét és következtetéseinek lazaságát mindenfelé konstatálják és az az általános vélemény, hogy egyetlen érdeme új föladatok kitűzése, de nem megoldása. Érdekes a mit Tarde, a francia kriminológusok egyik legjelesebbje az »Archives de l'anthropologie criminelle« folyóiratban mond Lombrosóról: »Lombroso-val úgy vagyunk, mint Kochchal: mindegyikük egy nagy fölfedezés hirtelen letűnt káprázatával ajándékozta meg a világot és kísérletük eredménye egy nagy remény, melyért hálával tartozunk nekik Jó lesz megjegyeznünk, hogy Lombroso »tudományos« alkotását ma már az ő bámulói is csak intuitiónak tekintik. De kérдем, mi-féle tudományos értéke lehet az olyan intuitiónak, melynek még nincs tapasztalati alapja? Nem egyéb az rosszul palástolt metafizikai föltevésnél; mert lehet az ember metafizikus, anélkül hogy tudná, még akkor is, ha sokat szidja a metafizikusokat és semmi sem proteusszerűbb és gyógyíthatatlanabb mint az emberi elme szervezeti betegségei, még akkor is, sőt különösen akkor, a mikor öntudatlanok vagy képzeltek. Tessék figyelembe venni, hogy nem

hatást tesz az emberre az, hogy ez idő szerint az esetek mily kevés számából, mily szűkkörű inductió alapján vannak le a tudósok az egész emberiségre kiterjedő általános szabályokat. Másrészről, a tömegészlelésnél feltűnő, hogy mily szerfölött gyarló statisztikai adatok állanak mind-ezideig rendelkezésükre.

Sokszor egyesek elszigetelt megfigyeléseire szentírás gyanánt a tudósok egész sora esküszik. Minden felülvizsgálat, ellenőrzés nélkül veszik át egymás adatait és építenek rajok egész elméleteket, úgy hogy közelről, behatóbban vizsgálva tevékenységöket és annak eredményeit, az ember jólelkiismerettel nem mondhat egyebet, mint hogy tapogatódznak, sejtenek ez idő szerint valamit, tudományuknak váza, kerete megvan, de annak reális betöltéséhez nagy idők megfeszített munkásságára lesz még szükség.

És mégis ezeknek a kezdetleges föltevéseknek lenge alapjain burjánzanak a legóriásibb túlzások. Legelől állanak azok, a kik elérkezettnek látják immár az időt arra, hogy T a i n e n e l¹⁾

a bűnösök felismerésére alkalmas anatómiai vagy fiziológiai jelek csoportjának felállítása az, a mi érdemének tekinthető, mert efféle kísérletek már előbb is történtek. Igazán új éppen az volt L o m b r o s o n á l, hogy a megfigyelés és kísérletezés támogatni látszottak az ő hypothézisét. Mi marad meg az utóbbiból, ha ezt a támaszt elveszti?«

¹⁾ Taine: Az angol irodalom története.

azt mondják, hogy: „Tisztán kimondva, az ember természeténél fogva örült, a mint a test természeténél fogva beteg; az ész és egészség bennünk nem egyéb, mint pillanatnyi siker és szerencsés véletlen.” A pszichiatria művelői közül igen sokan a világot egy nagy bolondokházának nézik, a mely siralmasabb állapotban van, mint a közönséges örültekháza, mert a legtöbb elmebeteget itt nem is kezelik.

Azután jönnek azok, a kik különbséget tesznek ugyan épeszű és örült, egészséges és beteg emberek között, de azt állítják, hogy a gonosztevők mind testileg is elfajult emberek vagy örültek és betegek, a kik ellenállhatatlan természeti kényszer nyomása alatt cselekesznek¹⁾

*) V. ö. L o m b r o s o: L'uomo delinquente, 1876. 202. l. Az újabb időben nagy feltűnést keltett Lombroso-nak az az elmélete, hogy a lángész is angolkórságból származik; szerinte nemcsak az elmebetegségek, hanem a nagyon kiváló lelki tulajdonságok is a testnek bizonyos elfajulásaihoz vannak kötve. A gonosztevők félszeg koponyája, rendestől elütő csontjaik, a fülük kagylójának rendhagyó formái annak az elfajulásnak nyilvánulásai, mely a lelki állapotban is megbontja az összhangot. Van olyan a kit ez az elfajulás az örültség határára lök; ismét más, a kit arra késztet, hogy valamely gonosz tett elkövetésével legyen az emberiség réme; a harmadik ennek az elfajulásnak révén mint sikerült forradalmak támasztója lesz a nemzet hőse; a negyedik a lángész műveivel emelkedik az egész emberiség fölé. Legújabbban rá is mutat L o m b r o s o az elfajulás

Éppen ezért némelyek már azt is állítják, (Garofalo is Criminológiájában), hogy elég az elibük vezetett büntettesre ránézniük, hogy arckifejezéséből megmondják, hogy az illető a büntettesek- melyik osztályához tartozik. Mások ismét legkivált szociológiai alapon föltétlenül tagadják az emberi akarat szabadságát, következésképpen minden beszámítás lehetőségét is.

Mindé túlzók természetesen inkább csak maguknak és feleiknek bölcselkednek és a józan közérzületet egészen meg nem téveszthetik. Mindazáltal kétségtelen hatással voltak és vannak elméleteik a nagy értelmiség gondolkodására is. Mert annak megfontolása, hogy e szemmel látható túlzásokat se lehet manapság még a tudományoknak határozottan megcáfolni, hogy általában az emberi természet rejtélyeiből hasonlíthatatlanul többet még csak nem is sejtünk, mint a mennyit eddig megismernünk sikerült; legalább is óvatossá teszi a büntetések kimérésében és alkalmazásában a századot. Hasonlókép az enyhébb irányzatnak kedvez annak figyelembe vétele, hogy sok törvénszegés valósággal kóros ösztönökből származik; hogy az akarat szabadsága az emberben sokszor ha egészen meg nem is szűnik, de tényleg egy időre föl van függesztve. A gonosztevők legnagyobb része éppen ama

forrására, azt hiszi, hogy az angolkórságban lelte meg az okát. Nouvelle Revue, 1893.

társadalmi osztályokból kerülvén ki, melyek nyomorral küzdenek¹⁾ és legkevésbé részesülnek a társadalmi intézmények jótéteményeiben, ezekre nézve már magában társadalmi helyzetükben állandó enyhítő körülményt teremtettünk. Azonfelül egyképpen könnyebbségére szolgálnak mindenkinek különös viszonyai, öröklött bajai, származása terhei.

Azt mondjuk tehát, hogy az újabb vizsgálódások alapján, bármily kevés pozitív eredménye legyen is azoknak, a múlthoz képest általában lejjebb szállítottuk az emberi bűnösség határait. A megelőző századok sokkal bűnösebbnek tartották az átlagos gonosztevő embert, mint a milyennek őt mi tartjuk, mert mi bűnössége egy részét származása, szervezete, társadalmi viszonyai terhére írjuk, minek következtében természetesen a büntetéseket is belterjességükben is, külterjességükben is, megfelelően korlátoznunk kellett.

V.

A mint az eszmék, melyeket eddig jeleztünk, átalakították a szoros értelemben vett büntető-

¹⁾ Marro vizsgálódásai szerint 79%-a a büntetetteknek abszolúte szegény. Szerinte a legtöbb büntetett vagy nagyon fiatal vagy nagyon öreg szülőktől származik. A szülők fiatal kora leginkább a tolvajoknál, előhaladott kora a gyilkosoknál mutatható ki.

jogot és szükségképpen maguk után vonták a bűncselekmények enyhébb megítélését, akképpen hasonló átalakulásnak kellett végbemenni a büntető politikában is. A büntető politika főadata küzdeni a büntettek ellen; vizsgálni a büntetteket és azok okait, a büntetés alkalmazását és ennek eredményeit; megállapítani azokat az elveket, melyek szerint a jogi rendnek büntetések által való küzdelme a büntett ellen, folytatandó.¹⁾ E küzdelem célja egyrészt elnyomás, másrészt megelőzés. Az időleges hasznosság, célszerűség, az elmondottak szerint, uralomra jutván magában a jog eszméjében is, csak természetes, hogy a büntető politika jelentősége az újabb időben nagymértékben emelkedett, sőt a büntetőjoggal szemben több tekintetben túlsúlyra jutott.

A büntetőjog újjászületésénél Beccaria már ismételten hangsúlyozta azt, hogy a kegyetlen büntetés nemcsak igazságtalan, de alkalmatlan is azoknak a társadalmi céloknak az elérésére, melyek a büntetés elé tűzendők. A mily méri ékben lesznek a büntetések kegyetlenebbek, abban a mértékben keményednek meg velők szemben az emberek és így megtörténhetik – úgymond – az, hogy utóbb a kerékbe törés nem rettent jobban, mint előbb a fogság. A büntetés rettenetessége azt eredményezi, hogy az ember annál többet merészel, csakhogy a

¹⁾ Liszt: id. m. 4. 1.

büntetést elkerülhesse és ezért egyetlen egy bűn büntetésének elkerüléséért, az emberek még több bűnt követnek el. A törvényhozó vadsága, az erkölcsök általános elvadulását idézi elő a társadalomban is. Enyhébb büntetéseket kell tehát alkalmazni; mértékadó e tekintetben a nép műveltsége, erkölcsisége. Hatalmasabb és érzékenyebb kell hogy legyen a büntetés az oly népeknél, melyek a vadság állapotából alig léptek ki. „Villámcsapás kell a puskalövésnek ellenszegülő szilaj oroszlán ledöntésére”. Ám a civilizáció előrehaladtával érzékenyebbekké levén az emberek, kisebbedni kell a büntetéseknél is.¹⁾

Beccaria tehát már a célszerűség szempontjából a mérsékelt engedekenység politikáját hirdeti, mely azonban az újabb időkben tagadhatatlanul mindinkább a föltétlen engedekenység politikájává változik át. Két módja van ugyanis általában a szenvedélyek megfékezésének, az egyik: az engedekenység, a másik: az ellenszegülés. A kettő között levő különbséget senki se jellemezte sebben, mint a kitűnő spanyol író Baines. Azt mondja: „Az első szerint ép abban az arányban vonulunk vissza a szenvedélyek elöl, a mily arányban azok előlépnek; soha sem gördítünk eléjük legyőzhetetlen akadályt, soha sem hagyjuk őket remény nélkül. Kijelölünk ugyan nekik bizonyos határvonalat, melyen túl-

¹⁾L. Beccaria: Dei delitti e delle pene, XV. §.

lépniök nem szabad, de egyúttal tudtul adjuk, hogy ha ebben netalán megütköznének, e határvonalat valamivel kiljebb hoznók, úgy hogy az engedékenység annak határozottságához és állhatatosságához alkalmazkodik, ki azt igénybe veszi. A másik mód szerint hasonlóan bizonyos határvonalat jelölünk ki a szenvedélyeknek, melyen túllépniük tiltva van; de e vonal szilárd, elmozdíthatatlan, egész kiterjedésében ércfallal védett. Az előbbi mód olajat önt a tűzre, hogy elejét vegye az erőszakos kitörésnek, az utóbbi nem engedi a tüzet kitörni, nehogy tovább harapódzva elnyomása több gondot igényeljen; amott rettegünk a szenvedélyektől keletkeztökben és reméljük, hogy növekvésökben elfojthatjuk; itt így gondolkozunk: ha már kezdetben oly nehezen fékezhetők, mily hatalmasak leendenek kifejllettségökben. Az első után ama föltevésből indulunk ki, hogy a szenvedélyeket engedékenység által gyengíthetjük s elfojthatjuk, a másodikon úgy vélekedünk, hogy kielégítve nemcsak hogy le nem csillapulnak, hanem inkább még követelőbbekké lesznek”.

E két mód közül a régiek büntető politikája mereven a föltétlen ellenszegülés útján haladt. Büntető igazságszolgáltatásuknak gyászos eredményei azonban tökéletesen meggyőzték a világot arról, hogy a kegyetlenség, föltétlen elnyomás rendszere nemcsak igazságtalan, hanem célszerűtlen is. Elfordultak tehát a nemzetek

a kegyetlen és esztelen szigortól és összhangban a büntetőjog átalakulásával, a modern büntető politika immár egészen a föltétlen engedékenység alapján áll. Az igazi siker pedig úgy látszik annak a titoknak a föllelésétől függ, hogy mikor kell az emberi szenvedélyeknek engedni és mikor kell azoknak ellenszegülni. A középút látszik itt is a boldogulás legbiztosabb ösvényének.

VI.

A midőn tehát az emberszeretet, hála a Gondviselésnek, mindinkább terjed, növekedőben van; másrésről a szocializmus, pozitivizmus, büntető anthropologiai iskola tanai mind nagyobb tért foglalnak: úgy látszik, hogy a mai enyhébb büntetőjogi irányzat is csak egyre hatalmasabb lehet.

Ám éppen ez az, a mi a jövőt illetőleg aggodalommal tölt el sokakat. Mert ezek vélekedése szerint az enyhítésekben eddig is már több ponton átléptük a józan mérséklet határait. Kihagytunk a büntető törvénykönyvekből több oly cselekményt, melyeket tekintettel a népek műveltségére és erkölcsére még ma is büntetni kellene; túlságosan leszállítottuk némely esetben a büntetések tételeit; az eljárásban néhol meg gondolatlan rendelkezésekkel utat nyitottunk arra, hogy a bűnös fogas prókátor segítségével vagy anélkül is könnyen menekülhessen; a bünte-

tések foganatosításánál pedig több államban be-
következett már az az állapot, hogy milliói a
becsületes, munkás állampolgároknak, minden
erőmegfeszítésük mellett sem képesek maguknak
és hozzátartozóiknak oly ellátást biztosítani, a
milyenben az állam részesíti a fegyenceket¹⁾.

¹⁾ Hazai viszonyainkat illetőleg fölötte tanulsá-
gos Balkay István úrnak, a váci fegyintézet igaz-
gatójának, a Jogtudományi Közlöny 1893. évi 26-ik
számában „A visszaesőkről” cím alatt megjelent
dolgozata. Fölveti azt a kérdést, hogy van-e nyoma
annak, hogy új büntető rendszerünk az ismételten
visszaeső büntetésekre javítólag vagy elrettentőleg
hat? Van-e nyoma annak, hogy a bűnre velökszüle-
tett könnyelműségből vagy megszokott dologkerülés-
ből hajlandó visszaesők a büntető rendszer hatása
következtében térnek a jó útra? Mind a két kérdésre
tagadólag felel. Szerinte mai büntető rendszerünk az
elrettetésre egyáltalán nem alkalmas. A többek közt
így ír: Az ellátás a fegyházakban, kivált az új étlap
óta igen k i t ű n ő . Hetenként háromszor hús, kétszer
tészta, négyszer négy, háromszor három étkezés
naponta, jó kenyér; igazán nem kell éhezni mellette.
Sokra is becsülik a szakértő visszaesők azt az igaz-
gatót, a ki az élelmezésre gondot fordít s őket meg-
károsítani nem engedi. A fegyházban tehát egészen
jó dolguk van a visszaesőknek. Alig is várják, hogy
ítéletök jogerőre emelkedjék s a fogházból elszállít-
tassanak. Mert hát bármily különösen is hangzik: a
fogházban sokkal rosszabb a dolguk s a fogház-
büntetés nálunk tulajdonképpen sokkal
súlyosabb mint az országos intézetben)
végre hajtott börtön vagy fegyház bü-
ntetés. Többnyire munka nélkül, vállalkozó által

Mindezek végső eredményéül pedig a kriminalitások száma, bármint igyekezzenek is ezt némelyek palástolni, egyre emelkedik. Aggályoskodnak tehát sokan jogászok és nem jogászok, hogy ez utón fokozatosan a büntetőjog teljes laxizmosba süllyedvén, nem tölti be hivatását, nem oltalmazza elég hathatósan a társadalom érdekeit és így a bekövetkező nagy társadalmi összeomlásnál maga is közrehat.

Senki se tagadhatja, hogy ez aggályoknak megvan a maguk alapja, de azért mégis azt hiszszük, hogy ennyi szírt között is, se jelenében, se jövőjében, valójában nincs mitől féltetni a büntetőjogot. Mert valamint a jog szabályozza és védelmezi az életet, azonképpen az élet minden esztelen túlzástól a legtermészetesebben védi meg a jogot. Az élő jog, ha föllengős elméletek olykor egyidőre el is szakítják az élettől, előbb-utóbb mégis csak annak a szükségleteihez alkalmazkodik. A gyakorlati élet tapasztalatai ellenállhatatlan világosságot vetnek a jogtudományra is, üdvösen igazítják ki annak a tévedéseit. Az igazságnak az a biztosítéka, me-

adott felényi érlelmi adag mellett: ott az idő jelentékenyen hosszabb és kellemetlenebb«. Az ismételtlen visszaesőkre nézve teljes magánrendszer mellett külön intézet felállítását, az érlelmezés egyszerűsítését, a munkadíjhányad apasztását, a penzum forszírozását, a kedvezmények megszorítását és a fegyelmi büntetések szigorítását javasolja.

lyet a jogtudomány az élet útmutatásaiban bír, e tudománynak egyik legfőbb adománya.

Ezért nem lehet a jogból számúzni az igazság eszméjét, mert az életnek nemcsak a hasznosság, célszerűség, hanem az igazság szabályaira is föltétlenül szüksége van. Az életben mint *Arisztotelész*¹⁾ mondja: „Rendszerint az igazságot valamennyi erény közt a legjelesebbnek tartják; sem az esti csillag, sem a hajnalcsillag nem tölt el olyan bámulattal, mint ez”. Ezért nem lesz lehetséges soha kiküszöbölni a büntetőjog köréből a beszámítás fogalmát, mert az életben mindig lesznek oly cselekedetek, melyeket múlhatatlan be kell számítani és ismét olyanok, a melyeket teljes lehetetlenség valakinek a terhére írni. Ezért nem lesz a büntetőjog soha a társadalmi védekezés pusztá eszköze, mert az életben fájdalom valóságos bűnök, gonosztettek vannak, melyek nemcsak megelőzésért vagy javításért, hanem valóságos megtorlásért, büntetésért is kiáltanak. Ezért nincs mit félni a büntetőjogban a túlzó, esztelen engedékenységtől, mert az élet előbb-utóbb ellenállhatatlanul kényszeríti a büntetőjogot arra, hogy ott a hol szükséges, a kellő szigorral lépjen föl

Szembetűnő erősségül szolgálhatnak mind-ezekre a halálbüntetés kérdésének esélyei egy század óta. „A büntettekről és büntetésekről” szóló a múlt században, 1764-ben megjelent korszak-

¹⁾ *Arisztotelész*: Ethika, V. k. 3. f.

alkotó művében Beccaria fölállította azt a tételt, hogy minden büntetésnek, hogy az egyszerű erőszakoskodás ne legyen, lényegesen nyilvánosnak, rögtönösnek, szükségesnek, a fennforgó viszonyok között a lehető legkisebbnek, a bűnökhöz mértnek és a törvénytől megszabottnak kell lenni.¹⁾ Ez alapon megkezdte a százados harcot a halálbüntetés ellen, egyéb erősségei között hangsúlyozván azt a később számtalanszor ismételt argumentumot is, hogy ahhoz, hogy valamely büntetés igazságos legyen, a belterjességnek csak azzal a mértékével szabad bírnia, mely elengedhetetlenül szükséges arra, hogy az embereket a gonosztettektől elriassza. Már pedig – úgymond – nincs ember, a ki a kellő megfontolás mellett, akármit nyerjen is a gonosztett által, szabadságának teljes és örökös elvesztését választhatná: tehát a halálbüntetés helyett alkalmazandó örökös szabadságvesztés büntetésben elég erő van arra, hogy a legelszántabb gonosztevőt is visszaríassza és éppen ezért a halálbüntetés fölösleges és igazságtalan¹⁾).

Egy századot meghaladó idő alatt Beccaria művének megjelenése után, a tudósok egy egész könyvtárt írtak össze a halálbüntetés ellen; legnagyobb része az egyetemeknek, a felsőbb iskoláknak, állást foglalt ellene; a törvény-

¹⁾ Beccaria: Dei delitti e delle pêne, XLII. §.

²⁾ Beccaria: id. m. XVI. §.

hozások termei a halálbüntetés ellen elmondott számtalan remek beszédttől viszhangzottak; némely államok a büntetés e nemét törvénykönyveikből végleg törölték is; alkalmazását mindenütt a lehető legszűkebb körre korlátozták és általánossá lőn immár az a hiedelem, hogy a büntetés e nemét minden művelt államban rövid időn kiküszöbölik

És ekkor egyszerre mily váratlan fordulat, 1893-ban a „grande nation”, a francia köztársaság, az anarchista merényletek ellen védekezvén, törvényt hoz, mely szerint nemcsak az ily merényletek, hanem azok kísérlete is halállal büntetendő és a törvény értelmében (mégpedig kísérlet miatt) csakhamar kivégzik Vaillant-t. 1894-ben hasonló törvényt hoznak Spanyolországban, mely azonfelül fenyegető levelek küldését is a legszigorúbban bünteti.¹⁾

Az élet tehát megérlelődvén kellően a dolog, egy századot meghaladó idő bölcselkedéseivel szemben végre nyilatkozik; fölállítja a maga syllogizmusát, a mely szerint: nem lehet föltétlenül igazságtalan és föltétlenül célszerűtlen az a büntetés, a melyre az életnek olykor föltétlenül szüksége van; úgyde a halálbüntetésre a

¹⁾ Jellemző az is, a mit egy chicagói újság ír, hogy Amerikában 7 év alatt 1163 embert lynchelettek meg. A lynchelések száma jóval meghaladja a bírósági ítélet folytán történt kivégzések számát. L. Jogtudományi Közlöny, 1893. éf. 320. 1.

jelen viszonyok közt föltétlenül szükség van, tehát a halálbüntetés se nem föltétlenül igazságtalan, se nem föltétlenül célszerűtlen. És az élő jog nyomban e megnyilatkozás után szakít a tudósokkal, nem bíbelődve azok okoskodásainak a cáfolatával, teljes bizalommal legfőbb mesteréhez az élethez csatlakozik. Suprema lex: salus rei publicae.

Ezek szerint tehát, valamint a XIX-ik század egész humanizmusa, akként az enyhébb büntetőjogi irányzat is részben erényekből és részben gyarlóságokból származik. Immár a józan mérséklet határait átlépve, nem egyszer túlzásokba csap át; de mivel éber örként áll minden viszonyok közt a jog mellett az élet, ez előbb-utóbb ki fogja igazítani az uralkodó irányzat tévedéseit. Mert:

Az élet

K o r l á t o z z a ö n m a g á t.
Nem vesz el harcában semmi,
Mindig új s mindig a régi.
Halld csak igéző dalát!¹⁾)

*) Az ember tragédiája, XIV. szín.